

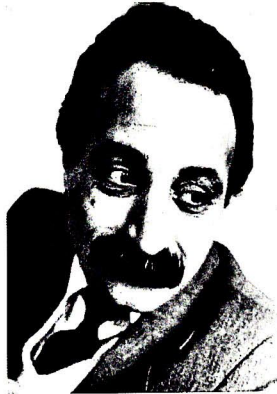
QƏDRİ BİLİNMƏYƏN ADAM...

Şahmar Qəribli istedadını da özüylə apardı...

Şahmar Qəriblinin 2018-ci ilin fevral ayının 16-da dünyasını dəyişməsinə qardaşı Elman mənə xəbər verəndə çox sarsıldım. Əlim heç yana çatmadı və heç onun dəfinə də gedə bilmədim. Çünki özüm həmin vaxt xəstəxanada yatırdım. Elmana zəng vurub demişdim ki, mənim adımdan Şahmarın ad gününü təbrik eləsin. Üç gün sonrasa... Yaman sarsıldım...

Cəmi 66 il, 3 gün ömür sürən tanınmış aktyor-rejissor, maraqlı yazıçı, tamaşaçıların sevimlisi, adını Azərbaycan teatr və kino sənətinə yazmış Şahmar Qəriblinin keçməyəli həyat yolunun düz 47 ili mənim gözümün qabağında keçib. Xəstəxanada olduğum müddətdə bütün bu ağıl-qarah, acılı-şirinli illər kino lenti kimi gözümün qarşısından keçdi...

...Yadıma saldım 1971-ci ilin iyun ayını. O vaxt biz Mirzəağa Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun dram və kino aktyorluğu fakültəsinə imtahan verirdik. Şahmar da orta məktəbdən sonra sənədlərini bu instituta məktəbə vermişdi, mən ordudan təzəcə qayıtmışdım. Aktyorluq fakültəsinə cəmi 26 tələbə qəbul olunacaqdı, amma bir yerə 30 nəfərdən çox adam sənəd vermişdi. İmtahan götürənlər - Rza Təhmasib, Adil İsgəndərov, Mehdi Məmmədov, Tofiq Kazımov və başqaları hər aktyor olmaq istəyoni ciddi sorğu-suala tutur, necə deyirlər, sıxıb suyunu çıxardırdı. Həm də institutun tarixində ilk dəfəydi ki, dram və kino aktyoru kursları yığılırdı. Yeni qəbul olanlar həm teatr və həm də kino sahəsində çalışa biləcəkdilər... Odu ki burda yalnız və yalnız istedad tələb olunurdu, tanışlıq tələb olunurdu. Qohumluq və başqa şeylər keçmirdi.

Biz, Şahmarla ələ imtahanların birində tanış olduq. Məlum oldu ki, o, Kürdəmirdə anadan olub. Şahmarda teatr və kino sənətinə maraqlı hələ orta məktəbdə oxuduğu zaman üzə çıxıbmiş. Məktəbin və rayonun dram dərnəyində bir neçə səhnəcikdə, tamaşada oynayıb. Ələ ilk tanışlığımızda onun canında yumorun, məzənin və hazırcavablığın şahidi oldum. Belə ki, o, ən xırda söhbəti ələ maraqlı, ələ duzlu danışdı ki, ətrafdakılar ister-istəməz ona maraqla qulaq kəsilirdi. Bu əlbəttə ki, ondakı Allah vergisindən irəli gəlirdi. Şahmar sənət imtahanlarının hamısından "5" aldı. O biri imtahanlarda da ilişmədi...

Şahmar Adil İsgəndərovun, mənə Mehdi Məmmədovun sinfinə qəbul olduq. Sənət dərslərimiz ayrı keçsə də, qalan bütün fənlər bir yerdəydi. Sənət imtahanları vaxtı isə bir-birimizin hazırladığı sözlü-sözsüz etüdlərə, tamaşalardan parçalara baxırıd və fikir söyləyirdik...

Rəhmətlik Adil İsgəndərov da Şahmarın gələcəkdə maraqlı aktyor ola biləcəyini ələ kurs yoldaşlarının yanında israrla deyirdi. Şahmar hələ ikinci kursdan Azərbaycan Dövlət Televiziyası ilə əməkdaşlığa başladı. Orda həm ədəbi-dram verlişlərində, maraqlı rollara çəkilib, ya da aparıcı olurdu. Beləcə o, hələ tələbəlikdən artıq aktyor kimi tanınmağa başladı. Hətta tamaşaçılar onu küçədə görəndə belə maraqla sorğu-suala tutardı...

Beləcə dörd illik təhsilimizi başa vurandan sonra təyinatla Şəki Dövlət Dram Teatrını yaratmağa getdik. Amma altı aydan sonra Sumqayıt Dövlət Dram Teatrının dəvəti ilə hər ikimiz Sumqayıta gəldik.

1976-cı ilin yanvarından burda işə başladıq. Hansısa yataqxanada bize otaq verdilər və biz daimi qeydiyyatda da düşdük. Şahmarla bir otaqda qalırdıq. Bir qazandan çörək yedik. Aramızda heç vaxt umu-küsü olmadı. Bir-birimizi yan sözəndən başa düşürdük. Ondən iki yaş böyük olduğuma görə, mənə həmişə hörmət göstərirdi. Verdiyim məsləhətlərə də qulaq asırdı. Mən onun, o da mənim valideyinlərimi, qardaşlarını tanıyırdı...

1976-cı ilin dekabrında Şahmar ordu sıralarına çağırıldı. Əsgərlikdə andıçmə mərasiminə bir neçə gün qalmış hərbi hissədə qəzaya tuş gəlir. Üstünə dəmir-beton tava düşdüyinə görə onu ağır vəziyyətdə xəstəxanaya çatdırırlar... O üç il hərbi hospitalda müalicə almaldı oldu. Amma ayağının birini tam sağalda bilməmişdilər... 1980-ci ildə Azərbaycana qayıdan Şahmar yenidən Sumqayıt teatrına gəldi.

...1989-cu ildənsə mən həmin teatra, yəni Sumqayıt Dövlət Dram Teatrına rəhbərlik etməyə başladım. Şahmar Qərblinin də rejissorluğa həvəsi olduğunu görüb, bir neçə tamaşaya quruluş verməsinə şərait yaratdım.

1991-ci ildə mənim təklifimlə Sumqayıt Dövlət Dram Teatrı, Musiqili-Dram Teatrı oldu. Bundan sonra Şahmarın istedadı daha da parladı. Çünki onun yaxşı musiqi duyumu və çox lirik, ümərə yatımlı səs tembri vardı. Hər bir mahınnı da peşəkar səviyyədə ifa eləyirdi.

1992-ci ildə Şahmar Qərblili iki illik rejissorluq kursunda təhsil almaq üçün Moskvaya göndərildi. İki il sərəsər məşhur rejissor Leonid Xeyfitsin kursunda təhsil aldı, onun istekli tələbələrindən sayılırdı. Sumqayıt Dövlət Musiqili-Dram Teatrında Cəlil Məmmədquluzadənin "Ölülər"i isə Şahmarın diplom tamaşası oldu. Ondən sonra Şahmar çox tamaşalara quruluş verdi. İndi onları bir-bir sadələməğın əhəmiyyəti varmı ki?

Mən istəyirdim ki, Şahmarla birlikdə Sumqayıt teatrının nəzdində Estrada Teatrı açım. Çünki onda bu janra marağ çox böyük idi. Ancaq mənim Dağıstana işləməyə getməyim planlarımızı yarıncıq qoydu. Şahmar da teatrdən çıxıb, taleyini Lider Televiziyası ilə bağladı, səkkiz il orda işlədi. Bədii və sənədlı filmlər çəkdi. Çəkdiyi filmlər özünün peşəkarlığı ilə təkçə Lider Televiziyasının yox, Azərbaycan televiziyasının tarixinə yazıldı. Onu deyim ki, həmin filmlərin çoxunda özü də çəkildi. Başqa bədii filmlərdə rol aldı.

Şahmar Qərblili dönüb-dolanıb yenidən taleyini Sumqayıt Dövlət Musiqili-Dram Teatrı ilə bağladı, səhnəyə qayıtdı. Yənə də tamaşaçıların sevimlisi oldu... Heç kəs onu yaddan çıxarmamışdı.

Ömrünün 47 ilini aktyor və rejissor kimi teatra və kinoya bağlayan

Şahmar Qərblili bu sahədə gözəl mütəxəssis olduğunu çoxdan sübut eləmişdi. O, teatr və kino sənətində tarixə çevrilən, dəyərli işlər gördü. Amma onun yaradıcılığı layiqincə qiymətləndirilmədi, ona heç bir fəxri ad verilmədi. Hər dəfə layiq oldu-olmadı, kimlərə ad verildə biz siyahıda Şahmarın adını da axtardıq, ancaq tapa bilmədik. Hər dəfə bu haqsızlıq və bigənəlik çox kövrək insan olan Şahmar Qərblini sarsıdırdı. O, özünü tox tutsa da mən onun yaxın dostu kimi ondakı bu incikliyi görürdüm. Fikirləşirdim ki, Şahmar Qərblili gec-tez, hökmen yada düşəcəkdir, amma bu səkkiz ildə onu yada salan olmadı... Son vaxtlar Şahmar Qərblili öz tərcüməsində Fiqeyredonun "Ezop" faciəsi üzərində işləyirdi. Ezop rolunu da özü oynamaq fikrindəydi. Bu tamaşada elə bil o, illər özüne qarşı olan haqsızlığı səhnədə göstərmək istəyirdi...

Şahmar axır illər özünü, öz varlığını yazıçı kimi bədii yaradıcılığa çarpdı. Çox maraqlı pyeslər, hekayələr, şeirlər qələmə aldı. Onun yazdığı "Kəfən pulu", "Biri var idi, biri yox idi", "Allah xeyir versin" hekayələri, "Xoşbəxt adamlar və yaxud əvvəla salam", "Dünyanın qurtaracağındakı evimiz", "Gəlin açıq danışaq" pyesləri, "Yuxun çin olsun" kino-senarisi, Yusif Vəzir Cəmənzəminlinin "Bir qəpik", "Polis patronu" və "Ağsaqqal", "Sərhəd məsələsi" hekayələri əsasında yazdığı "Hikkə" kino-senarisi mənim daha çox xoşuma gəlir. İnanıram ki, son vaxtlar Şahmarın yazdığı pyeslər əsasında tamaşalar qurulsun və senariləri əsasında filmlər çəkilə, kinomuz və səhnəmiz bununla çox şey qazanardı. Onu da vurğulayım ki, Şahmar, Yusif Vəzir Cəmənzəminlini yaradıcılığını çox üstün

sayırdı və belə böyük yazıcının Azərbaycanda niyə təbliğ olunmasına həmişə məəttəl qalırdı. Elə bil, mənəcə Yusif Vəzir Cəmənzəminli ilə Şahmar Qəriblinin taleyində bir oxşarlıq vardı. Biri dünyasını dəyişəndən sonra, o birisi isə hələ sağlığında yaddan çıxmışdı.

...Tez-tez susub uzaqlara baxar və yəqin ki, həyatı boyu ona olan haqsızlıqlar bir-bir onun gözünün qabağından keçərdi. İstəsə də, istəməsə də bu taleyi ilə barışmağa məcbur idi. Çünki haqsızlığın, qədərbilməzliyin qarşısında insan gücsüzlüyü ilə barışmaq məcburiyyətindəydi...

Əziz qardaşım! Sən indi haqq dünyasındasan... Gec də olsa, sənə üz tuturam:

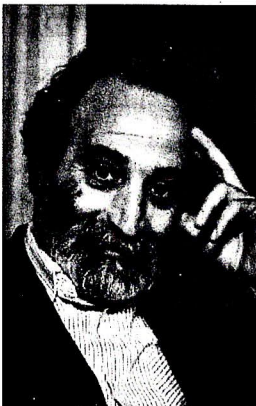
Sənə səkkiz il bundan qabaq sənə həsr etdiyim yazımda belə yazmışdım: "Dostum, mən bilərəm ki, sən heç vaxt - şan-şöhət, rütbə dalınca qaçmamısan. Bu gün çoxlu fəxri ad alanlar var ki, sənin sənətinin yanında çox cılızdırlar. Hətta bəzən özləri utanırlar özlərindən. Onu da bil ki, tarixdə fəxri ad yox, sənət və sənətkar yaşayır. Bu, əsrlər boyunca təsdiq olunmuş bir həqiqətdir. Sən də öz sənətinlə, Allah vergisi olan istedadınla adını Azərbaycan teatr və kino sənətinə layiqincə yazıbsan. Bundan daha böyük fəxri ad olarmı?" Bəli, əziz qardaşım! Əminəm ki, sən bir sənətkar kimi tez-tez yada düşəcəksən. Televiziya, kinoda, hətta sənətlə bağlı söhbətlərdə belə...

Necə ki, mart ayının 10-da Azərbaycan teatrının 145 illiyində dost-taşı həmin gün səni yad etdilər. Mart ayının 14-ü isə sənin uzun illər çalışdığın Sumqayıt Teatrının yarandığı gündür. 1969-cu ildə bu teatrın ilk tamaşası olan "Müsyö Jordan və Dərvişi Məstəli şah" tamaşasının oynandığı tarixi gün. Həmin gün də həmkarların tərəfindən anıldın.

Taleyin hökmünə bax ki, dünyanı dəyişdiyin 40-cı gün, yəni mart ayının 27-i beynəlxalq teatr gününə düşdü. Bu da bir alın yazısıdır, qismətdir əziz qardaşım.

Əzizim Şahmar!

Sən, ata kimi qızın Nərgizin toyunda çox sevinirdin. Əfsus ki, atanın adını daşıyan və həmişə "dədə" deyib çağırdığı oğlun Qəribin toyunu görmək sənə qismət olmadı. Bu da bir tale yazısıdır. Amma həmişə ona sevinirdin ki, qızın Nərgiz bu gün Türkiyədə öz istedadı ilə tanınan cavan sairələrdən biridir. Qızın Nərgizin türkçə yazdığı şeirlər və bir də sənin "Kəfən pulu" hekayən üç il

bundan əvvəl sevimli "Qobustan" toplusunda çap olunub. Oğlun Qərib Qəribli isə çox istedadlı portret rəssamıdır və bu gün Türkiyədə onun çəkdiyi rəsmlər artıq tanınmaqdadır. Onun gələcəyinə böyük ümidlər bəslənir.

Bu yazını tamamladığım ərəfədə dostumuz, ağsaqqalımız, maraqlı və istedadlı şair, artıq səksəninə varmış Əşrəf Veyselli mənə zəng vurub dedi ki, sənin xatirəne şeir həsr etdiyim. Əşrəf müəllim sənə xətirini çox istəyirdi. Hətta sən onu təqdim etdiyəndə belə uşağ təbəssümü ilə ucadan gülür və sənə deyirdi: "Şahmar, sən hökmən öz teatrını yaratmalısan. Mütələq!" Bunu sən də çox istəyirdin. Əfsus ki... Sən saydığım say, gör fələk nə sayır... Mən də bu yazımı Əşrəf Veysəllinin şeiri ilə tamamlayıram.

Əşitdim ki, ürəyi susub Şahmar Qəribin,
Gəlib durdu qarşımda gülüşü, zarafatı.
Gözləri bu dünyadan küsüb Şahmar Qəribin,
Necə də solğunlaşıb mənəsi bu həyatın.

Zarafatla doluydu, hər günü, hər saati,
Yolu sənət yolu ydu, gülüşü idi həyatı.
Heç bilən də olmadı nəydi dərdi-azarı,
Gül kimi solanların, gül bitirər məzarı.

Əşitdim bu ölümü...
İnanmadım, a Şahmar.
Açan vaxtı olmurmu solub gedən güllərin?
Nə qədər ki, dünyada təbəssüm var, gülüş var,
Ən əziz qonağısan duyğulu könüllərin.

Qəbrin nurla dolsun əziz dostum, qardaşım Şahmar... Bura çatanda mənə
pəhər boğur. Bundan artıqna gücüm çatmaz...